

פתח דבר

דוח הביקורת השנתי 2014, המונח על שולחן הכנסת, עניינו הביקורת על מערכת הביטחון, והוא עוסק בשלושה תחומים: כשירות ומוכנות לחירום, התעשיות הביטחוניות והשמירה על זכויות הפרט.

בתחום הכשירות והמוכנות לשעת חירום נבדקה כשירות מערך המילואים של כוחות היבשה, שהוא עיקר הכוח הלוחם של צה"ל ביבשה. אימוני יחידות המילואים נפגעו מאוד בשנים האחרונות, ולא אפשרו לתרגל את כלל הכשירויות הנדרשות להשגת המיומנות הנדרשת ללחימה, כדי שיעמדו במשימותיהם. עוד נמצאו פערים במערך התחזוקה של הימ"חים (יחידות מחסני חירום) וביישום חובות מרכזיות שנקבעו בחוק שירות המילואים. כמו כן נמצאו ליקויים בביקור ובבקרה הנדרשים על פי החוק על ידי הדרג המדיני. על צה"ל להבטיח את רמת הכשירות של מערך המילואים ושל המשרתים בו באמצעות הכשרות, אימונים וציוד ההולמים את משימותיו, ולהציג לדרג המדיני תמונת מצב מהימנה של כשירות המערך.

נושא מרכזי וחשוב בדוח הוא מיגון המתקנים הרגישים בישראל כנגד האיום עליהם. בביקורת זו נבדק גם תיקון הליקויים שהועלו בביקורת קודמת משנת 2010. נמצא שלא חלה התקדמות של ממש במתן המענה לאיום, ואפילו ניסיון למגן חלקית מתקנים אזרחיים רגישים, לפי הוראת ראש הממשלה, טרם הסתיים. מתחייב כי משרד הביטחון, שקיבל אחריות לתחום זה, יפעל לקדמו בדחיפות, נוכח האיומים הקיימים והאיומים הצפויים בעתיד הקרוב.

עוד נבחנו תשתיות הייצור הלאומיות בתעשיות הביטחוניות, שהוקמו גם משיקולים לאומיים של אי-תלות בהספקת פריטים חיוניים הדרושים לביטחון המדינה, ויש להן חשיבות למוכנות צה"ל ולחוסן הכלכלי של התעשיות. רכש בלתי מספיק מקווי הייצור החיוניים ואי-השקעה מספקת בשימורם עלולים לגרום להם נזק ואף להביא לסגירתם. דבר זה עלול להצריך השקעות ניכרות

בעתיד על מנת להקים קווים אלה מחדש, אם הדבר יידרש. נמצא כי אין ראייה מערכתית משותפת של משרד הביטחון ושל צה"ל לגבי כלל תשתיות הייצור החיוניות בתעשיות הביטחוניות לצורך קבלת החלטות בנוגע להיקף ההשקעה הנדרשת לשימורן ולפיתוחן בטווח הארוך.

בתחום התעשיות הביטחוניות נבדקו גם תהליכי קבלת ההחלטות בנושא הפיתוח והייצור של מטוסי מנהלים בתעשייה האווירית. נמצא כי במשך שנים לא עמדה התעשייה האווירית ביעדים שנקבעו בתכניות העסקיות בתחום זה, והיא צברה הפסדים של עשרות מיליוני דולרים. הפסדים אלה והשקעות של מאות מיליוני דולרים, אשר מומנו בחלקם על ידי רווחיה של החברה בתחומי פעילות אחרים, היה בהם כדי להשפיע לשלילה על מצבה העסקי של החברה בטווח הבינוני והארוך. בתחום התעשיות הביטחוניות נבדק גם נושא העסקת יועצים בתעש (התעשייה הצבאית).

בתחום השמירה על זכויות הפרט נבדק הטיפול במערך האזרחים עובדי צה"ל (אע"צים). עוד נבדקו תהליכי העבודה באגף שיקום נכים במשרד הביטחון, ונמצא שלמרות המאמץ הרב שמשקיעים עובדי האגף, יש ליקויים יסודיים בטיפול בתביעות, בבקשות להכרה כנכה צה"ל ובאישור תגמולים לנצרכים. ליקויים אלה עומדים בסתירה לאמנת השירות של האגף, שמטרתה הענקת שירות הולם, הוגן ושוויוני לכל הזכאים. על משרד הביטחון לפעול בהקדם לתיקון הליקויים שנמצאו, כדי שהאגף יוכל למלא את ייעודו - לטפל באוכלוסיית הנכים מתוך כבוד והוקרה כלפיהם ומחויבות לרווחתם.

מערכת הביטחון אחראית לתחומי עשייה רבים ומגוונים, תוך מחויבות לביטחון המדינה ותושביה, לשמירה על מוכנות צה"ל ולפעילות יעילה וחסכונית. עשייתה של מערכת הביטחון רבת פנים, ופעמים רבות היא עוסקת בנושאים הנוגעים לכל אזרח, בין במישרין ובין בעקיפין. מדי פעם בפעם נדרשת מערכת הביטחון להפגין איתנות ויכולת לעמוד במשימות מורכבות נוכח איומים קיימים וצפויים, כמו לדוגמה במבצע "צוק איתן" בקיץ האחרון. על ביקורת המדינה מוטל לוודא שמערכת זו פועלת על פי אמות המידה המצופות ממנה, במיוחד בתחומים

שמטבעם נסתרים מעיני הציבור. הביקורת עוסקת, מטבע הדברים, הן בבעיות יסוד הדורשות טיפול מעמיק והן בליקויים בפעילות השוטפת. חובתם של גופי מערכת הביטחון לפעול בדרך מהירה ויעילה לתיקון הליקויים שהועלו בדוח זה, ומשרד מבקר המדינה ימשיך לעקוב אחר תיקונם.

ברצוני לציין לחיוב את התרשמותי מן הנכונות לתיקון הליקויים המועלים בדוחות מבקר המדינה, אשר צה"ל ומערכת הביטחון מציגים בדיווח על תיקון הליקויים למשרד מבקר המדינה ובדיוני הוועדה לענייני ביקורת המדינה של הכנסת.

כאמור, במבצע "צוק איתן" התמודדה מערכת הביטחון עם אתגרים שונים. בימים אלה עוסק משרד מבקר המדינה, בין היתר, בביקורת על נושאים הנוגעים למבצע זה, ובהם: ההתמודדות עם סוגיית הלוחמה התת-קרקעית, מיגון העורף האזרחי ותהליכי קבלת ההחלטות בדרג הצבאי הבכיר ובדרג המדיני. לכשתושלם עבודת הביקורת, יפורסמו הדוחות לציבור, כמקובל.

יוסף חיים שפירא, שופט (בדימ')
מבקר המדינה
ונציב תלונות הציבור

ירושלים, טבת התשע"ה
דצמבר 2015